

KISGRAFIKA

44. évfolyam. Megjelenik egy évben négyszer.

Kiadja a "Kisgrafika Barátok Köre Grafikagyűjtő és Művelődési Egyesület".

Postacím: 1538 Budapest, Pf. 519. E-mail: kisgrafika@freemail.hu

Szerkesztőbizottság: dr. Arató Antal, Király Zoltán, dr. Soós Imre

Felelős kiadó: Palásthy Lajos titkár

*Andraskó Károly: Önarckép
fametszet, X2*

T A R T A L O M

Andraskó Károly 90 éves

Horváth Hilda: Ex librisek a XX. sz. első felében

Király Zoltán: A 75 éves Moskál Tibor kiállítása Békéscsabán

XXXI. FISAE kongresszus Nyon

Leila Lehtiranta: Híradás a finnek ex libris életéről

Arató Antal: József Attila és kortársai a kisgrafikákon

HÍREK-LAPSZEMLE-KÖNYVESPOLC

2005/3

ANDRUSKÓ KÁROLY 90 ÉVES

Olvasóink körében aligha kell bemutatni Andruskó Károlyt, akinek számos magyarországi kiállításán is megismerkedhettünk az alkotásaival. A jeles évforduló alkalmából - június 23-án, négy nappal a születésnapja előtt - szülővárosában, Zentán 41 olajfestményét mutatták be a Thurzó Lajos Művelődési Központban. A képek bepillantást nyújtottak a művész festői világának sokszínűségébe, változásaiba. Az első alkotás 1934-ben, az utolsók 2002-ben készültek. A zsúfolásig megtelt teremben az ünnepeltet Juhász Gyula, Zenta város polgármestere köszöntötte, ezt követően Szloboda János közíró, Cs. Simon László író méltatta munkásságát, majd a kiállítást Hajnal Jenő, az intézmény igazgatója nyitotta meg, s végül Gruik Ibolya, a Magyar Szó munkatársa beszélgetett az alkotóval. Az ünnepségen Kálmán Imre világhírű gordonkaművész Kodály Zoltán 1915-ben, vagyis az ünnepelt születésének évében komponált művével kápráztatta el a nézőket. A tárlatról több alkalommal is beszámolt a Magyar Szó (többek között közölte Sinkovits Péter író köszöntőjét is) és a Hét-Nap. A Kanizsai Újság pedig a Tiszai Ünnepi Játékok, a Kanizsai Írótáborok alkalmából Kanizsán rendezett kiállításait és a helyi vonatkozású grafikáit (fametszetes minikönyv, emléklapok, levelezőlapok) vette számba.

Az évfordulóhoz hazai kiállítás is kapcsolódott. Szintén júniusban - a hévízi Hotel Aquamarin galériájában - mutatták be Andruskó Károly életmű kiállítását. A tárlatot dr. Poór Ferenc tanár, tudományos kutató nyitotta meg, közreműködött Kardos József és a Musica Antiqua Kamara Együttes. A kiállításokhoz, az ünnepségekhez őszinte szívvel gratulálunk, s csak megismételni tudjuk Sinkovits Péter köszöntőjének utolsó szavait: "Amúgy pedig illesse meg őt egy pohár bor, a kilenc évtizedet utólag átlengő derű és a megtartó, kölcsönös ragaszkodás." Úgy vélem, hogy ez a kölcsönös ragaszkodás mindig átnyúlt a határokon túl, s ezért is öröm, hogy Andruskó Károllyal együtt ünnepelhetünk. Isten éltesse sokáig!

A.A.

Andruskó Károly zentai grafikus ez év június 27-én érte meg jó egészségben 90. születésnapját. Érdemes ez alkalommal felidézni egy régebbi nyilatkozatát életútjáról, röviden.

Édesapja mint mondja jó fejű ember volt, mindössze öt elemi járt, de fejből tudta Arany Toldiját. Rajzolgatott is. Egyébként kanász volt, majd később béres, de kubikos munkát is végzett, végül városi tűzoltó. Édesanyja egyszerű háziasszony, de ő is végigjárta, az apjával együtt, a kubikosok kálváriáját, lóhajtóként.

Amikor nagypapa meghalt, az ő házába költöztek ki, Újfaluba. Ott kezdte iskoláit. Öten voltak testvérek, így ő már az iskola kezdés előtt megtanult az idősebb testvéreitől olvasni. Az iskolában szerezte meg első tapasztalatait a festészetből is. Kénytelen volt belátni például, hogy a vízfesték nem keverhető az olajfestékkel. Hat osztályt végzett el, majd nyomdászinasnak ment. Ez a jó jegyei alapján volt lehetséges. Négy évig tartott az inaskodás, ezalatt két nyomdában dolgozott. Úgy érzi, a vidéki kis nyomdában végülis jó alapképzést kapott, s bár úgy kellett mindent ellesni az idős mesterektől, mindenhez érteni kellett. A nyomdászipar olvasott, lexikális tudással rendelkező egyéneket követelt meg. Olvasni tehát sokat kellett, s ő mindig szeretette a könyveket. Minden zentai könyvtárnak tagja volt.

A nyomdász-szakmában való felszabadulása után sok mindennel próbálkozott, de végül 1936-ban Szabadkára került, a Minerva nyomdába. Katonáskodott, majd a háború után egy Újvidéki nyomdában találjuk. Megnősült, jöttek a gyerekek, s visszaköltöztek Zentára. Itt egy darabig még kőfaragó is volt. 1948-ban a zentai Udarnik nyomda dolgozója lett, onnan ment nyugdíjba 73-ban. Azóta csak az alkotásnak él.

Mindig szeretett rajzolni. Első linómetszetei 1941-ben jelentek meg a helyi folyóiratokban. Első kiállítása 1946-ban volt Zentán. A képzőművészetben a saját útját járta. A különféle, újabbnál újabb irányzatok nem nagyon hatottak rá, mint vallja. Gyermekként a klasszikus magyar festészetet ismerte meg, könyvekből, meg az illusztrációkat az újságokban, például a Tolnai Világlapban. Persze, voltak akik erősen hatottak rá, de igyekezett nem hasonlítani rájuk - ezt ő maga mondja. Maga kísérletezett ki mindent. Jó alapot adott a nyomdai szakismeret.

Andruskó Károly: Zentai Tiszapart, linómetszet, X3

Sokat dolgozott. Mint mondja: nehéz azt megfogalmazni, hogy pontosan milyen céllal is. Talán így: megörökíteni életünket a jövő számára. Mindazt, ami körülöttünk van, ami velünk történik. Dokumentálni. Mert egy képnek, egy rajznak száz év múltán is mondanía, mutatnia kell valamit. A hajtóerő a tenni akarás. Ha nem a képzőművészet foglalta volna le, akkor is csinálna valamit.

Amikor egy metszetet sokszorosít, örül, hogy annyi embernek tud örömet okozni. S ez az örömatadás erőt ad neki. Pedig sokáig szélcsend volt körülötte. De így van ez mással és másutt is. A kezdet kezdetén ez a viszonyulás természetesen eléggé elkedvetlenítette, de végül tisztázta magában, hogy nemes szándék vezérli, s egyszerűen dolgoznia kell.

Végülis elégedett embernek vallja magát. "Sokan meglátogatnak. És még többen írnak. Ismerősök, ismeretlenek. Mit jelent mindez számomra? Azt, hogy élek. Van célja az életemnek."

*

Pedig felesége néhány éve elhunyt. Fiai már családos emberek. Mint vallja, "soha életemben nem voltam rabja a pohárnak. Olyan nevelésben részesültem, hogy mellőztem az italt, de még a cigarettát is. Most már azért jóval kevesebbet dolgozom, mert pihentetnem kell a lábamat, de azért festegetek. A grafikát már mellőzöm, mert a látásom nem a régi, és a kezem sem húzza már a vésőt olyan szépen simán, mint ezelőtt, mondjuk tíz évvel.

Én száz évig aláírtam..."

Az életrajzi összeállítást Sinkovits Péter: *Andruskó Károly monográfia, 1991*, és Kartag Nándor interjújából (*Családi Kör, újvidéki hetilap 2005. jún. 30.*) készítette: Palásthy Lajos

Andruskó Károly, fametszet X2

EX LIBRISEK A XX. SZÁZAD ELSŐ FELÉBEN

A Magyar Nemzeti Galéria és a Miskolci Galéria 1997 óta átfogó kiállításokon mutatja be a magyar sokszorosított grafika száz esztendejét, s a tárlatokat tanulmánykötetek kísérik. 2005. június 3-án nyílt meg a "A modern magyar fa- és linómetszés 1890-1950" c. kiállítás, mely szeptember 8-ig látogatható a Rákóczi-házban. Minthogy e korszakban az ex libris kultúra Magyarországon a fametszőművészetben fontos szerepet töltött be, külön kiállítási rész mutatja be a kisgrafika történetét, természetesen a legnagyobb hazai ex libris kollekció, az Iparművészeti Múzeum anyagának segítségével, hiszen e korszak minden idők legnagyobb gyűjtője, a múzeum donátora, dr. Soó Rezső professzor gyűjtésének aranykora volt.

Az alábbiakban a korabeli magyar ex libris-művészetről írott írásom -, mely a tanulmánykötetben és CD-n is megjelent -, rövidített, jegyzetek nélküli változatát közlöm.

Az európai művészethez hasonlóan a Gesamtkunstwerk szellemében a századfordulón Magyarországon is megújult a könyvművészet és felvirágzott az ex libris-kultúra. Túlnyomóan klisé ex libriseket készítettek, s csak kisebb részben készültek magas, mély vagy síknyomású grafikai lapok. A század eleji magyar ex libris-művészetben csak elvétve találunk fametszetes lapokat; néhány ex librisen Morelli Gusztáv nevét olvashatjuk, aki ugyan a reproduktív fametszetek mestere volt, de néhány igazi szecessziós ex librist is ő metszett fába (O. M. Iparművészeti Múzeum ex librise).

Fery Antal,
fametszet X2

A szecessziós stíusból nőtt ki a magyar könyvművészetet megújító két jeles művész, Divéky István és Kozma Lajos életműve, akik az ex libris-művészetben szintén maradandót alkottak. Az első világháborút követően kelt igazán életre a fametszet. A háború alatt majd utána készültek fametszetű illusztrációkkal könyvek. Divéky és Kozma a két vidéki nyomdával, a Kner és a Tevan nyomdával együttműködve a tipográfiához leginkább illeszkedő könyvillusztrálási technikára, a fametszetre irányította a figyelmet.

Divéky és Kozma munkássága nem maradt hatás nélkül, többen követték őket: Csabai Ekes Lajos, Gróf József, Kner Albert, Reiter László. Reiter finom, vékony, mértanias vonalaival tulajdonképpen negatív fametszeteket készített. Divéky nyomán indult Kolozsváry Sándor, amíg el nem jutott egyéni kifejezőmódjához. Az art deco finom eleganciája franciás könnyedséggel párosul Fiora Margit művein.

Igazából a könnyen metszhető linóleumnál nyilvánult meg leginkább a különféle izmusok hatása, vagy úgy, hogy

egy-egy alkotó a kisgrafika területére is elkalandozott (Bortnyik, Máttisch-Teutsch) vagy úgy, hogy a nagyfoltok, a nagyvonalú figurák új kifejezési lehetőséget kínáltak a könyvjegy művészetben is az 1920-30-as években (Gergely Sándor). A linómetszés technikája ugyanis megkövetelte a formák leegyszerűsítését, azt, hogy széles foltok, nagy fekete és fehér felületek kerüljenek egymás mellé. Gergely Sándor, a Ma köréhez tartozó szobrász, plasztikáinak lendületét vitte át figuráinak erőteljes mozdulataiba. Máttisch-Teutsch kisgrafikai expresszivitást sugallnak, s egyértelművé teszi a kisgrafika és festészet stílusbeli, mély kapcsolatát egy alkotó oeuvre-jében

Nagy Árpád,
fametszet, X2

Drahos István,
fametszet, X2

fametszőtechnika újjáéledését, térhódítását több körülménynek tulajdonították: részint a könyvművészet már említett fellendülésének, mely azután magával hozta az ex libris virágzását is. A magyar fametszet előzményeit a népies díszítésű építő stílusban, az erdélyi művészek sajátos látásmódjában is keresték, többek között Kós Károly tevékenységében. Az Erdélyből átsugárzó hatás mindenképpen meghatározó volt.

Kós Károly művelte a fametszést, linómetszést, s ő volt az első, aki az első világháború után először készített linómetszetet, majd később e technika markáns képviselőjévé vált. Az Erdélyi Szépművészeti Céh kiadványaihoz egyforma könyvjegyeket készített, melyekre a név utólag került.

Gy. Szabó Béla Kós Károly buzdítására kezdett fametszetet készíteni és - több vezető grafikusművészhez hasonlóan - az ex libris művészetben is jelentőset alkotott. Pályája során igen erőteljes, anyagszerű, érett stílushoz jutott el. Alapformákkal, végletekig leegyszerűsített, csak a lényegre koncentráló, azt kiemelő vonalakkal és néhány folttal dolgozott. Ihletett kompozíciói lényegében szokatlan képkivágások, melyekkel a művész sok mindent szinte egészen új szemszögből közelít meg. A szerkezet tisztasága, már-már konstruktív szigorúsága éles ellentétben van a felszín mögötti érzelmi telítettséggel, mely fokozza a fekete-fehér drámai ellentétét: az expresszív, érzelmi töltés és a rigorózus szerkesztés nem zárta ki egymást.

Az Erdélyből elszármazott pedagógus, grafikus Varga Nándor Lajos 1931 és 1948 között a grafikai osztály vezető tanára volt a budapesti Képzőművészeti főiskolán, ahol felszerelt műhelyben ismertette meg tanítványait a grafikai eljárásokkal s az ex librisre is felhívta a figyelmet. Ő maga mintegy száz ex librist készített, kisebb részben ötletes fametszetű lapokat, szigorú komponálással, bravúros metszőtechnikával.

Noha már az ex libris művészet két világháború közötti újjáéledésének több tényezőjét említettük, nem feledkezhetünk meg a szellemi légkörről sem, a mecenatúráról, a gyűjtők aktív tevékenységről, mely felpozícionálta a kisgrafika életet, serkentette megbízásaival a művészeket. Csupán felsorolásszerűen megemlítve a különböző grafikai

centrumokban tevékenykedő gyűjtők nevét: dr. Arady Kálmán, Békés István, Déry család, dr. Illyés Sándor László, dr. Lustig István, Nagy József, Németh Gyula, dr. Reisinger Jenő, Réthy István, dr. berei Soó Rezső stb.

Molnár C. Pál,
fametszet, X2

1932-ben alakult meg Budapesten a Magyar Exlibrisgyűjtők és Grafikabarátok Egyesülete (MEGE), mely számos kiadványt bocsátott útjára, 1937 és 1944 között pedig megjelentették a Kisgrafika c. folyóiratot eredeti grafikai lapokkal. Évkönyvein túl önálló kiadványként elsőként Román Károly könyvjegyeit adták ki 1932-ben, Lyka Károly előszavával, s ugyancsak ő vezette be a másodikként kiadott kötetet, Gáborjáni Szabó Kálmán könyvjegyeivel (1934). 1942-ben Veér-Wenzel Márton kisgrafikai publikálásának szomorú aktualitását a művész halála adta. Mindkét erdélyi művész Nagyváradhoz kötődött: Radványi Román el sem hagyta a várost egész életében, s nyomdászati tevékenysége, alkotói életműve a városhoz kapcsolódott. Veér-Wenzel vélhetően éppen Radványi Román inspirációjára kisgrafikával éppen Nagyváradon kezdett el foglalkozni. Mindkettőjükre jellemző egyfajta sommázó stílus, lényegre törő, robusztus alkotóerő. 1936-ban a MEGE bocsátotta útjára Révész Kornél ex libriseinek mappáját, aki készített jó néhány linómetszetet is, melyek sajátos hangulatát igazából az utólagos kifestés adta meg.

Bordás Ferenc,
fametszet, X2

A budapesti MEGE célja a grafikai élet fellendítése, külkapcsolatok kialakítása volt. A fővároson kívül azonban vidéki kisgrafika központok is létrejöttek: Szegedet, Debrecent kell említenünk elsősorban.

A szegedi grafika meghatározó egyénisége a kolozsvári születésű Buday György volt, akinek atmoszférateremtő, balladás hangulatú illusztrációihoz képest - melyek a lélek rezdüléseit, marcangoló fájdalomát és a népmesék ősi erejét, a csodák világát tárták fel -, ex librisei azok visszfényei. Könyvjegyein is mindig érezhető valami illusztrációinak

balladás rövidségéből, tömörségéből, feszült hangulatából, a mélyen megbúvó, olykor felszínre törő drámaiságból, indulataiból. A sötét mezőkbe zárt, sűrített kompozíciót gondosan szerkesztette meg, hangsúlyozva az ex libris tulajdonos személyiségének alapelemeit, egynehány motívummal, jelképpel. Sohasem részletez, a lényegét vonalakkal, foltokkal emeli ki megteremtve ezzel az új, az anyagszerűséget tiszteletben tartó fametsző stílust.

Buday volt a Szegedi Fiatalok Művészeti Kollégiumának vezetője, ahová egyébként Kopasz Márta, Bordás Ferenc is tartozott, s tagja volt Radnóti is. Bordást Buday és Woyty-Wimmer bécsi professzor vezette be a fametszés rejtelmébe, ámbar tulajdonképpen autodidakta volt. Igazi területe maga a fametszet. Érzelmi indulatait, expresszív ereje korai művein öncélú motívumhalmazokra, túlzásokra ragadtatta: a figurák néha eltorzultak, groteszkké váltak, az előtérbe felnagyított alakok, 'premier plan'-ba arcok kerültek, akik mintha görbetükrökből tekintenének ránk. A tér különös átrendezése, a hagyományos térlátás felrúgása, a figurák expresszív kisugárzása egyéni jelleget adott alkotásainak. Túlhajszolt expresszívizmusa később lehiggadt, s a virtuóz technika immár hívebb természetábrázolást szolgáltat, néhol stilizálással egybefonódva.

Radányi-Román Károly, fametszet, X2

Budapest és Szeged után az ex libris gyűjtők **Debrecenben** hozták létre gyűjtő-szervezetüket. A kezdeményezés többek érdeme, de legfőbb szerepe Nagy József (1879–1962) tanárnak volt. Több gyűjtőtárs és debreceni művész csatlakozott hozzá. 1928/29-ben ide költözött Vadász Endre és berei dr. Soó Rezső botanikus professzor, műgyűjtő. 1931-ben tért vissza Debrecenbe G. Szabó, s ott volt több lelkes művész, a debreceni grafikus-generáció tagjai (Bánszki Tamás, Torockai Oszvald, Menyhárt József, stb.) és a gyűjtők, köztük Békés István kereskedő, író, számos kötet kiadója is egyúttal, továbbá dr. Nyíreő István egyetemi tanár, az Egyetemi Könyvtár igazgatója.

1935. október 29-én a MEGE és a szegedi Grafikabarátok Köre után létrejött a harmadik egyesület, a Debreceni Ajtói Dürer Céh. Ők indították el az ország első kisgrafikai lapját, a Magyar Exlibris c. negyedéves folyóiratot, melynek külleme és tartalma egyaránt igényes volt. Debrecen, mint grafikai központ két meghatározó

művésze Vadász Endre és G. Szabó Kálmán. Noha Vadász Endre elsősorban könnyed, szubsztilis rézkarc ex libriseiről ismert, hasonlóan szellemes, ötletdús fametszeteket is készített, melyeket aztán utólag többnyire szintén kifestett. Kezdetben ezek gyakran népies motívumokkal készültek, máskor erőteljesek, nagy foltokra épülnek

Kós Károly, linómetszet, X3

A fametszet debreceni mestere G. Szabó Kálmán 1923-tól foglalkozott fametszettel s az egyik legkitűnőbb fametszőnk lett, aki az ex libris művészetben is maradandót alkotott s hozzájárult ahhoz, hogy a fametsző művészet a két világháború között megújult. Empatikus képessége tette kiváló könyvjegy-rajzolóvá, hiszen az ex libris tulajdonosának személyéhez, egyéniségéhez közel tudott férközni, kiemelve lényének sajátosságait, közvetlenül, figurális ábrázolással vagy finom utalásokkal, szimbólumalkotással. Grafikai harmonikus, dekoratív, olykor erőteljes, máskor finoman artisztikus művek, mintha nem is küzdene az anyaggal; úgy győzi le a fát, könnyeden, virtuózan, hiszen uralja a technikát. Kezét mindig mély érzések vezetik, de sohasem esik túlzásokba, expresszív erejű, de a végletekig sohasem harsogó. Gondosan megkomponálja, biztos kézzel metszi és építi fel könyvjegyeinek kompozícióját.

Bordás Ferenc, fametszet, X2

ORTUTAY GYULA
KÖNYVE

Buday György,
fametszet, X2

Fery Antal,
fametszetei, X2

Alkotásain a ragyogó fénynek, a nap sugarainak, a megvilágított és sötétben hagyott részeknek döntő szerepük van: a fény árnyék megoldások mestere. Műveinek gyakori központja maga a fényforrás, akár a nap, akár a visszaverődő vagy mindenünnen szertesugárzó fény. A fekete alapból szinte kivillannak, metszőn világítanak a könnyed kézzel kimetszett vonalak, olykor expresszív erővel, máskor kubisztikus hatásokat súrolva.

G. Szabó mély, igaz humánuma és némiképp stílusa is hatott Menyhárt József empátikus, érzésekben gazdag művészetére. Az ő igazi kifejezési területe is a fametszet volt. Művészi kibontakozása nem robbanásszerű, hirtelen jelenség volt, hanem mesterségbeli fejlődése lassan erő folyamat, kezdetben expresszív vonásokkal, amit később érett lírai realizmus váltott fel, nyugodt kompozíciókba zárva. Az 1930-40-es évek fordulóján alakult ki sajátos, harmonikus, dekoratív stílusa. Mély érzésvilág, bensőségesség, humanista szemlélet és érzékenység jellemzi műveit, olykor mintha szelíd borongás, melankólia árasztaná el őket. Általában ő is fekete alapból bontotta ki a formát figurái plasztikusak, bár modellálásuk sohasem szobrászi keménységű, hanem finom, érzéletes, különösen akt-ábrázolásai. Témavilága igen sokrétű, - talán a magyar ex libris-művészek között az egyik legváltozatosabb.

Bordás Ferenc, fametszet, X2

Markáns, egyéni képviselője a debreceni művészetnek Sz. Mata János, aki Menyhárthoz hasonlóan szintén autodidakta volt. Egész lénye, szellemisége oly mélyen benne gyökerezett a múltban, hogy alkotásai archaikusak, mintha egy ősi világ figurái kelnének életre. Némiképp idézi Divéky rusztikus illusztrációit, ám azok kiérlelt kompozíciója, világos

vonalvezetése nélkül: művei általában zsúfoltak, sokszor áttekinthetetlenek, formavilága vaskos. A motívumok barokkos túlburjánzása okozza e szertelenséget, annak ellenére, hogy minden tárgynak, figurának megvan a szerepe, mindnek súlyos mondanivalót szán. Legsikerültebb munkáját 250 számozott példányban Békés István jelentette meg: "Husz fametszetű könyvjegy a Magyar Parnasszusról" (Debrecen, 1936), mely lényegében fiktív ex libriseket tartalmaz, hiszen irodalmunk kiemelkedő alakjaihoz kapcsolódnak, érzéletes megjelenítő erővel. Lapjai történelmi érdeklődésének és stílusérzékének hű lenyomatai, erőteljes vonalvezetéssel, túlburjánzó formákkal, archaizáló szellemben, kissé groteszk látásmóddal párosulva.

Természetesen további alkotókat is említhetünk Debrecenből, olyanokat, akiknek az életművében a kisgrafika szintén meghatározó szerepet töltött be (Bánszky Tamás, Nagy Ferenc, Oláh István, Selmeczi-Skonda Károly, Toroczkaí Oszvald, Várkonyi Károly, stb.) Tekintélyes derékhadjött létre tehát, akik közül Várkonyi például több száz ex librist készített, többnyire magyaros, dekoratív stílusban. Mindannyiuk szemléletét meghatározta egyfajta realizmus, az újszerűtől való konzervatív tartózkodás és a rajzi precizitás, mely a látvány hű visszaadására törekedett. Ugyanakkor megfigyelhető egyfajta stilizáló szándék, dekoratív hajlam is, mely főként a népi eredetű motívumok megformálására jellemző. Bár az ex librisek témavilága igen sokféle, (néha kihívóan merész, erotikus) a két világháború közötti magyar kisgrafikában kiemelkedő szerepet játszottak a magyar népi motívumok, valamint a jellegzetes tájak (Alföld, Erdély).

Fery Antal, fametszetei, X2

Szeged, Debrecen után 1938-ban alakult meg az első gyűjtőszervezet Pécsett, ahol Havas László és Patay Mihály virágoztatták fel az ex libris művészetet. Havas az 1930-as évektől 1944-ig alkotott a városban, s az itteni grafika meghatározó személyisége lett, művein a jelképteremtés expresszív erővel fonódott össze. Patay csak átmenetileg tartózkodott Pécsen, később Szolnokon telepedett le, ahol egyedül művelte a fametszés technikáját. Igazi kifejezési területe a száldűc metszet, s több kortársához hasonlóan ő is a fekete háttérrel választotta, s a komor alapon fehér, világító kontúrral rajzolódnak ki a figurák, szinte izzik a fény lapjain.

Sopronban, ahol 1939-ben alakult meg a Képzőművészeti Kör ex libris-gyűjtő csoportja, évtizedekig élt és alkotott a város szülőtte, Sterbenz Károly. Sajátos stílusában örökölte meg Sopron műemlék-együtteseit, barokk városképét, épületeit. Alkotásait mindig erős archaizálás jellemezte, fametszetei kissé darabosak, amely azonban nem rontja a kitűnően megkomponált művek összhatását, sőt elsősorban ez

idézi elő a régies hatásokat. Izmusoktól mentesen, autonóm módon alkotta meg életművét, függetlenül a korok, korszakok, stílusok változásaitól, az esetleges divátáramlatoktól.

E konzervatív szellem, sajátos, egyéni életút jellemzi további **három kisgrafika művészünkét** is, akik mind külföldön mind idehaza a gyűjtők körében öregbítették a magyar grafika hírnevét - nagy népszerűségük, elismertségük révén -, másrészt mennyiségileg alkottak számottevőt. Ők hárman: Drahos István, Fery Antal, Nagy Árpád.

Nagy Árpád az ötvösművészettől jutott el a grafikáig, s mérnöki kimértség, gondos megmunkálás jellemzi műveit, melyeken gyakran egyéni ötlet, eredeti gondolat ölt testet. Drahos - visszatérve a klasszikus fametsző-hagyományokhoz, a dűrieri példához -, elvetette a fekete háttérrel, a foltszerű hatást, s az élesen világító metsző fénykontúrokat helyett ismét fekete vonallal dolgozott, és sraffírozással jelenítette meg az egyes formákat. Realista művészetébe némi iróniát és gyengéd humort csempészett. Életműve igazából a század közepén és utána bontakozott ki, mint kortársáé, Fery Antalé, aki hosszú élete folyamán szintén mindvégig megmaradt elsősorban ex libris alkotónak. 1939 óta foglalkozott fametszetek készítésével, a negyvenes években azonban még kevés lapot készített. Jellemzője rá az emblémaszerű tömörség, a szűkszavúság, a veretes mondanivaló, a történeti és irodalmi érdeklődés. Mindez azonban már a XX. század második felének története.

Horváth Hilda

Fery Antal, fametszetei, X2

A 75 ÉVES MOSKÁL TIBOR KIÁLLÍTÁSA BÉKÉSCSABÁN

Szépen tervezett és kivitelezett, félbehajtott, fedelén rézkarc illusztrációval nyomtatott meghívó adta hírül, hogy a Békés Megyei Múzeumok Igazgatósága tisztelettel várja a meghívottakat 2005. augusztus 4-ikén Békéscsabán, a Munkácsi Mihály Múzeumban Moskál Tibor grafikusművész gyűjteményes kiállításának megnyitójára.

Bár a művész már egy évtizede Békéscsaba polgára és lakója, Budafokon született 1930-ban, ott eszmélt a világra és vált művésszé, ott töltötte élete nagy részét, nem csoda tehát, hogy műveinek nagy részében szeretettel ábrázolja budafoki élményeit, a város panorámáját, a domboldalakat, a Duna partját, a horgásztanyákat, az elhagyott barlanglakásokat, de a természetet és az ott élt embereket is. Bár ifjúkorában édesapja javaslatára kitanulja a vasesztérgályos szakmát, ám édesanyjától öröklött művészi hajlama és tehetsége a képzőművészetek felé tereli érdeklődését. Kezdetben amatőr színjátszással, díszletfestéssel, bábozással, majd filmezéssel foglalkozik, ám egyre inkább a festés és a grafika felé fordul. Az 1950-es években tagja lett a Nagytétényi Gumigyár Képzőművészeti Szakkörének, majd kitűnő mesterektől tanulta (Kaveczy Zoltán, Nagy Zoltán, Varga Nándor Lajos) a klasszikus rajzolást, a linóleum- és fametszést, a rézmetszést és a rézkarcot, és a különféle alkalmazott-grafikai technikákat. Kitartó munkával, a grafika iránti szeretetével elérte, hogy ma már a kisgrafika és az exlibris jól ismert hazai mesterei közé tartozik. Hú maradt az idő- és munkaigényes fa- és rézmetszéshez, nem cserélte fel a modernebb vagy kényelmesebb grafikai ágak művelésével, mint amilyenek például a különféle fotóeljárások, a számítógépes grafikák és egyebek, holott ma már ezek is polgárjogot nyertek, és elfogadott művészeti műfajok.

A békéscsabai Munkácsi Mihály Múzeum új, reprezentatív kiállítótermében ezúttal közel hatvan tablón a múzeum munkatársa, *Gyarmati Gabriella* művészettörténész válogatásában és gondozásában a gyűjteményes kiállítás szeptember 25-ig látható. Nagyszerű elrendezésben ad ízelítőt a művész sokrétű munkásságából: nagyméretű képgrafikák, tollal, ecsettel és grafitallal rajzolt portrék, tájképek, néhány tablón remek ex librisek, egy- és többszínnyomatú fa- és linómetszetek; rézkarc, rézmetszet, valamint vegyes technikákkal készült művek ragadják meg a figyelmet. Három üveglappal fedett tárló pedig bemutatja a magas- és mélynyomó technikákat, fa- és linómetszet dúcokat, rézlemez kliséket, a fázisnyomatokkal és azok szerszámaival együtt.

A nagy számban megjelent vendégeket a rendezvény házigazdája, Dr. Szatmári Imre megyei múzeumigazgató köszöntötte, bemutatta a művészt és a rendezőket, majd átadta a szót *Király Zoltán* író, műfordítónak. Moskál Tibor pályaképének rövid felvázolása után a megnyitó beszélő a művekről, majd elmondta, hogy a művész mind hazánkban, mind külföldön talán ex libriseiről a legismertebb. Sok híres és világszerte ismert exlibris-gyűjtőnek a nevére metszett, több dúcról nyomtatott színes lapjai nemzetközi elismerést szereztek számára, s ezek több külföldi művészeti folyóiratban és enciklopédiákban szerepelnek. Különösen népszerűek és egyediek a virágokat, virág-csendéleteket, ikebanákat ábrázoló, kézzel színezett rézkarcai, de képgrafikai fametszet és linóleummetszet sorozatai is. A magyar sajtóban is megjelent a *Balaton és környéke műemlékei* című sorozata, amellyel díjakat is nyert. Másik ismert ciklusa *Erdély* címmel az ottani magyar építőművészet

legszebb alkotásait, templomait, várait, régi híres épületeit, jellegzetes városrészeit ábrázolja. Ám amióta Békéscsabán él, műveiben megjelentek az alföldi motívumok, a békési táj, a Körösök vidéke, a tanyák és az új környezet élményei is.

Moskál Tibor, linometszet, X3
(Békéscsabai evang. templom)

Moskál Tibor művészete bejárta már a fél világot. Eddig mintegy 95 csoportos kiállításon szerepeltek művei mind Magyarországon, mind külföldön. Sok egyéni kiállítást rendezett, többek között Szerencs, Dorog, Jászberény, Cegléd, Hajdúböszörmény galériáiban, több alkalommal Budapesten, majd Gyulán, Szarvason, Mezőberényben. Több kamarakiállítással mutatkozott be Békéscsabán ex librisekkel, képgrafikákkal, rézlemezbe karcolt színezett virágábrázolásokkal, stb. Külföldön pedig, miután néhány alkalommal részt vett a két évenként más-más országokban megrendezésre kerülő Nemzetközi Ex Libris Kongresszusokon is, kiállították munkáit Lengyelországban, Portugáliában, Dániában, a volt jugoszláviai Bledben, Romániában és Bulgáriában. Egyik bulgáriai útja élményeinek alapján nagyszabású lavírozott tusrajz sorozatot készített bolgár témákból, amelyet nagy sikerrel mutattak be Szófiában a Magyar Kulturális Intézet Galériájában, majd ezt követően még négy bolgár városban. Sok jeles művészeti díj tulajdonosa. 1965-ben elnyerte a Budapesti Grafikai Pályázat első díját, 1968-ban magas kulturális kitüntetést kapott.

Mi a titka Moskál Tibor művészete sikerének? Nem könnyű röviden megfogalmazni. Bár tudna (- és miért ne tudna ? -) kötetlen, avantgard, szupermodern módon is dolgozni, ő hagyományos, klasszikus eszközöket használ élményei ábrázolásához, s ezt nem áttételesen teszi, hanem mindenki számára érthetően, tisztán, egyértelműen. A művész szeme és vésője azonban megragadva az egyszerű látvány lényegét, a művészet szférájába emeli, hogy művészetének eszközeivel mutassa fel számunkra, hogy a múló pillanatot múlhatatlanná, mondhatnánk, örökéletűvé varázsolja.

Ez a gyűjteményes kiállítás egyúttal tisztelgés a mester előtt, mert ez év szeptemberében ünnepli 75.-ik születésnapját. Ebből az alkalomból a Kisgrфика Barátok Köre tagságának a nevében is szeretettel köszöntjük, kívánva hozzá további jó egészséget és még sok szép, új műalkotást.

K. Z.

XXXI. FISAE KONGRESSZUS 2006 NYON, SVÁJC

XXXI
FISAE
NYON
2006

A következő Nemzetközi Ex Libris Kongresszus 2006 augusztus 23-26. között kerül megrendezésre Svájc Nyon nevű városában.

A kongresszus előzetes programtervezete:

2006. aug. 23. szerda.

8.30-tól 10.30-ig, és 14.00-tól 18.00-ig bejelentkezés.
Helye: Gemeindesaal.

50 euróért lehetőség van egy autóbusszos genfi kirándulásra. A busz 11 órakor indul a Gemeindesaaltól. 11.30 és 12.15 között városnézés, 12.30-kor lunch az Universitáts-Cafeteriában. 14-kor egy ex libris kiállítás megtekintése. 15.30-18.00 között a Művészeti és Történelmi Múzeum meglátogatása, vagy bevásárlás. 20.00-ra visszaérkezés Nyonba.

Este szabad program.

2006. aug. 24. csütörtök.

8.00-tól 11.00-ig bejelentkezés a Gemeindesaalban.

9.00-21.00 között csere ugyanott (Salle Communale).

11.15-kor a Nyon Kastélyban üdvözlük a megjelenteket a város vezetői, a FISAE elnöksége, és a kongresszus bizottsága, egy pohár borral és szendviccsel, melyet a város ajánlott fel.

13.30-tól 15.30-ig ex libris kiállítások megnyitása, (Kastélyban, Könyvtárban és a Gemeindesaalban.)

16.30-18.00 a nemzeti ex libris társaságok (SELC, AFCEL, stb.) éves összejövétele.

18.30 Anthony Pincott előadása: "Hogyan dolgozok egy ex libris adatbankban" a British Múzeum Franks gyűjteményének példáján.

2006. aug 25. péntek.

9.00-21.00 között cserelehetőség a Gemeindesaalban.

9.00-kor a FISAE delegátusainak értekezlete.

12.00. Autóbussszal elutazás Pranginsba, a Svájci Tájélmúzeum megtekintése.

12.15 Az alkalmi kiállítás: "Az olvasó és könyve" meglátogatása.

13.00 Zenés büfé.

15.00 Visszautazás Nyonba.

16.00-17.00 A legújabb digitális nyomdatechnika bemutatása.

18.00 "Új technológiák", beszélgetés Martin Baeyenssel, összefoglalás franciául és németül.

2006. aug. 26. szombat.

9.00-21.00 között csere, Gemeindesaal.

9.00 panel beszélgetés "Hogyan kelti fel az érdeklődésem az ex libris", ex libris kiadványok kiállításával, és Internet-honlap bemutatásával.

Fakultatív kirándulás Lausanne-ba, ára 50 euró.

11.30-kor indulás a Schlossplatz-tól.

12.00-kor lunch Luins-ban.

Két csoportra osztva, kiállítás, múzeum, katedrális megnézése.

18.00 Visszaérkezés Nyonba.

19.30 Záróbankett.

2006. aug. 27. vasárnap.

9.00-12.00 között utolsó lehetőség a cserére.

A résztvevők elutazása.

TOVÁBBI INFORMÁCIÓK

Hol van Nyon?

Nyon város Nyugat-Svájcban, a Genfi-tó partján, borvidék közepén van. A lakosság franciául beszél, de a legtöbben tudnak angolul vagy németül is.

A legközelebbi nagyváros Genf, vasúton 20 percre, ugyanennyi az autópályán is.

Másik nagyváros a tó mellett Lousanne, kb. 30 percre Nyontól.

Fizetőeszköz a svájci frank. (1.55 CHF megfelel 1 eurónak, 1.25 CHF pedig 1 USD-nek.)

Nyonról többet a www.nyon.ch internet oldalon lehet megtudni.

Odautazás.

Autóval vagy vonattal Genfen keresztül, mely a Párizs-Milánó és Zürich-Nyon tengelyében van.

Repülőgéppel a Genfi repülőtérre. Ha valaki négy hónappal előre megveszi jegyét, a returjegy a legtöbb európai repülőtérrel kevesebb mint 100 euró! (www.easyjet.com).

Azon országok állampolgárai részére, akiknek visum kell a Svájcba való beutazáshoz, a szervezők meghívólevelet tudnak küldeni.

Szálláslehetőségek.

Nyon és környékén számos hotel van az öt csillagos szállodától az egyszerű családi penzióig.

A szállásról mindenkinek magának kell gondoskodnia, célszerűen a Nyon Tourismus Office-on keresztül. Címe: *Nyon région tourisme, Miss Stephanie PONTUS, Ave. Viollier 8, CH-1260 Nyon. Tel: 41 22 365 66 00*

Fax: 41 22 365 66 06. E-mail: info@nrt.ch

*

Bejelentkezés.

A részvételi díj 170 euro.

Kísérőknek 150 euro.

Kedvezmény nincs.

A részvételi díj befizethető banki átutalással:

UBS, Lausanne, Konto Pro Ex-Libris, No. 243-348880MIL

Swift (BIC): UBSWCHZH80A

IBAN: CH3900243243348880MIL

vagy POST Office Konto Pro Ex-Libris, CCP 17-545828-9.

Electronic IBAN: CH4409000000175458289

Swift/BIC: POFICHBEXXX Clearing No. 09000

Egyéb tudnivalók.

Kapcsolatfelvétel: Benoît Junod, 21 Route de Jussy, CH-1254 Jussy (GE).

Tel/fax: 41 22 75900 40

Mobil: 41 78 7450869

E-mail: exlibris@rave.ch

Michel Froidevaux, Galerie Humus, Chemin des terraux 18 bis, CH-1003 Lausanne VD

Tel/fax: 41 21 32321 70

E-mail: hum.fil@befree.ch

...és figyelje az internetes oldalt 2005 szeptembertől: www.fisae.org

HÍRADÁS A FINNEK EXLIBRIS-ÉLETÉRŐL

Több, mint negyvenháromezer látogató tekintette meg 2004. őszén a Helsinkiben rendezett könyvvásárt. A közönség soraiból sokan megálltak az ex libriseket bemutató standnál, melyet a könyvjegy népszerűsítése érdekében az Exlibris Aboensis, az egyik finn exlibristársaság állított fel. Voltak érdeklődők, sokan kérdéseket tettek fel. Remélhetőleg ők lesznek később tagjai a társaságnak. (Itt tartjuk szükségesnek megjegyezni, hogy Finnországban két exlibris-egyesület működik. Az említett Exlibris Aboensis 600 tagot, a Finn Exlibris Társaság pedig mintegy 300 tagot tart nyilván.)

Arra a kérdésre, hogy kifizetődött-e ez a szereplés, a társaság elnöke, *Tauno Piironen* úr készségesen válaszol. Nem hiába álltunk a pult mögött, mondja. Bár anyagi eredményt nem hozott az ottani szereplés, később beérik ennek gyümölcse.

*Lev Wasiljev,
tusrasz, P1*

A mostani, nagyszabású könyvkiállítás immár negyedik volt a finn fővárosban. A társaság eddig még mindegyiken résztvett. Korábban mindez egyszerűbb keretek között folyt le és csak antikvár könyveket állítottak ki. Természetesen ez alkalomkor is jelen volt az ex libris. Összesen 11-szer szerepeltünk ilyen vásárokon Helsinkiben, amellet minden évben Turkuban is. (A város neve latinul Aboensis, innen a társaság neve.) Három alkalommal szerepeltünk Jyväskylä városban, ahol az esemény a "Régi könyvek tele" nevet viseli.

Ilyen alkalmakkor a vendég nemcsak szóban értesül az ex librisről, hanem a társaságnál összegyűlt folyóiratokból, kiadványokból, kisgrafikákból vihet is magával. Megjegyzni még, hogy körülbelül száz ismeretterjesztő előadást tartottak már különböző könyvtárakban, ahol a hallgatók kiadványokat, ex libriseket is kaphattak. A Helsinkiben rendezett könyvvásár színhelye egy nagy méretű kiállítási csarnok volt. Tíz tablón szerepeltek könyvjegyek, köztük első ízben láthatta a közönség az *Urho Kekkone*n volt köztársasági elnök tiszteletére készült ex librisek több változatát is.

A finnek körében az ex libris iránt a legnagyobb érdeklődés Helsinkiben mutatkozott meg, de a szomszédos Espoo lakosai is érdeklődnek a könyvjegyek iránt. A repülésről híres Vantaaban kisebb figyelem tapasztalható. Ilyen szempontból teljesen fehér folt még a térképen a nagyvárosnak számító Tampere. Ezek a városok, mint megnyerendő területek, még kihívást jelentenek a társaságnak. Így már azért is érdemes volt a szereplés a könyvvásáron, mert a közönség

megismerkedhetett a könyvjegyekkel és a jövőben nem veszi azokat egy kalap alá a borosüvegek címkeivel.

Piironen úr szomorúsággal állapítja meg, hogy nagyon csendes az élet az ex libris frontján Norvégiában. Korábban ott több szakkönyv is megjelent, a háború alatt német hatásra több könyvjegy is készült. A megszállás után azonban a németek miatti ellenszenv miatt az ex libris is kegyvesztett lett. A közeli Dániában nagyon drágák a könyvjegyek, színvonalban mégis elmaradnak a finnekétől, állapítja meg az elnök. Igen szívélyes az együttműködésük Svédország exlibristársaságával. Már egy évvel az Aboensis megalakulása után felvették egymással a kapcsolatot. A svédek társasága akkor négyszer népesebb volt, mint a finneké. Tőlük kaptunk útbaigazítást a működéshez, amiért ma is hálásak vagyunk mondja Piironen.

Ago Kivi, fametszet, X2

A finn ex libris történetében is több periódust különböztethetünk meg. Az 1900-as évek elején elsősorban a svédül beszélő népréteg használta, gyűjtötte az ex librist, ezek lakóhelye a tengerparti országrészekre terjedt ki. Az ország belsejében lakó népcsoportoknál az érdeklődés kisebb volt. A függetlenség kivívása óta a súlypont áttért a finnül beszélő lakosságra.

Az ex libris témái közül a legfontosabbat, a finn nemzeti eposz, a Kalevala kisgrafikai megjelenítését hozza szóba. Ez különösképpen a leginkább finn téma lenne, mégis "átszökött" Észtországba. Gyaláztatnak tekintik, hogy ott több ilyen témájú lapot készítettek, mint a finneké. Befejezésül megemlíti, hogy e hiányosság ellenére is a finn ex libris a nép fegyverzettségéről, megfontoltságáról tanúskodik, komoly hangvétele, jellegzetes egyéni hangja méltóan illeszkedik bel Európá nagy együttesébe.

Leila Lehtiranta

JÓZSEF ATTILA ÉS KORTÁRSAI A KISGRAFIKÁKON

A József Attila emlékévként alkalmából ezzel a címmel nyílt kiállítás előbb a székesfehérvári Aranybulla Könyvtárban, majd a Fejér Megyei Művelődési Központban e sorok írójának a gyűjteményéből. A kisgrafikák mellett megtekinthetőek voltak Supka Gézának a Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtárban őrzött lapkivágat-gyűjteményéből válogatott, József Attiláról az 1930-as években a *Az Estben*, az *Esti Kurirban*, a *Független Magyarországon*, a *Magyar Hírlapban*, a *Magyar Nemzetben*, a *Népszavában*, a *Szegedi Naplóban* és másutt megjelent eredeti cikkek, valamint a fehérvárcsurgói Fejtő Ferenc Könyvtár és Dokumentációs Központban található, szintén József Attiláról szóló eredeti dokumentumok másolatai is. (Fejtő Ferenc kéziratai, az *Esti Kis Újságban*, a *Szocializmusban* stb. megjelent írásai, Vezér Erzsébet hozzá írt levele stb.)

A tárlaton Ágotha Margittól Vincze Lászlóig huszonnégy művész több mint száz, különböző sokszorosító eljárással készült alkalmi grafikája, ex librise lett bemutatva. Legtöbb lappal Fery Antal, Perei Zoltán és M. Kiss József szerepelt. Ők több portrémetsetet is készítettek József Attiláról, az utóbbi kettő önálló mappákban is megjelentek. (Perei Zoltán: *Magyar írók. 37 eredeti fametszet*. Bev. B. Supka Magdolna, kiad. a Jászberényi Városi-Járási Könyvtár, 1979. ; M. Kiss József: *Balassitól Nagy Lászlóig. Arcképek a magyar irodalom nagyjairól*. Bev. Tüskés Tibor, kiad. a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, 1983.) A kiállítás érdekes bepillantást nyújtott az írókat ábrázoló ex librisek sajátos, az alkotók különböző felfogású és kifejező eszközeit használó világába.

Arató Antal

Perei Zoltán, fametszet, X1
(József Attila)

ELHUNYT REMO PALMIRANI OLASZ GYŰJTŐ

Dr Remo Palmirani hosszú betegség után, 2005 július 20-án, 62 éves korában rában elhunyt. Régi bolognai családból származott, és harminc éven át mint kardiológus dolgozott egy nagy kórházban, saját városában. Néhány éve egészségi okokból visszavonult a szakmai praxistól.

Palmiranit mint a könyvek, grafikák, ex librisek tudományos igényű gyűjtője volt ismert. 1978-ban kezdett érdeklődni a könyvjegyek iránt és mára gyűjteménye mintegy 30,000 darabot számlál, így valószínűleg a legjobbak és legnagyobbak között van Olaszországban. Különösen a szabadkőműves témájú ex libriseket gyűjtötte az 1900-as évekből. De nem gyűjteménye miatt lesz emlékezetes, hanem a kisgrafika ismertetése terén végzett munkája révén: 27 év alatt több mint száz ex libris kiállítást szervezett, és közel 250 tanulmányt írt az olasz és más népek könyvjegyeiről. Mint az "Accademia del Ex-libris" elnöke, melynek ő volt az alapítója és igazgatója, publikált könyveket e témában. Könyvei alapvető irások.

Legutoljára a FISAE kongresszuson Welsben találkozhattunk vele utoljára. Az ex libris gyűjtők nagy családja egy jó barátot és egy kiváló gyűjtőt veszített el vele.

Oriol M. Divi, fametszet X2

HÍREK

Kerékyártó László művésztágunk "Megfestett érzések" című kiállítása nyílt júniusban a Magyarok Házában. A Nagyváradon 1950-ben született, 1982. óta a fővárosban élő alkotó tárlatát *dr. Medvigy Endre*, az intézmény igazgatója nyitotta meg. A kiállításon főként igényes olajfestmények voltak láthatók, de a megjelent nagyszámú érdeklődő ízelítőt kapott "Ártó" (így szignálja kisgrafikáit a művész) számítógépes ilyen alkotásaiból is.

A Katowicében idén rendezett 4. Nemzetközi Fa- és Linómetszet Seregszemlén s magyar művészeket *Kőhegyi Gyula*, *Nagy László Lázár*, *Salamon Árpád* és *Ürmös Péter* képviselte. A díjazottak között előkelő helyen végzett *Kőhegyi Gyula*, aki az első három helyezett utáni sorrendben elsőként oklevél és plakett-díjazásban részesült.

A Szépművészeti Múzeum DÜRER ÉS KORTÁRSAI c. kiállításának megnyitóján *dr. König Róbert*, a Képzőművészeti Egyetem tanára bemutatta a fametszés technikáját az általa rekonstruált Dürer-dúcról készített nyomatokon.

Imre Lajos grafikáinak 25. kiállítását nyitotta meg *dr. Bibó István* július 13-án. A Pannónia-utcai Duna Galériában művésztágunk tájképeket, városrészleteket ábrázoló linómetszeteit, ecsetrajzait, litográfiáit láthatta a nagy számban megjelent közönség. A tárlaton egy tabló képviselte a mérnök-művész fametszetű ex libriseit is.

Ugyancsak júliusban állította ki *Kőhegyi Gyula* legújabb grafikáit a Ráday utcában lévő ART 9 galériában. A *P. Szabó Ernő* által megnyitott kiállítás főként színességével nyerte el a látogatók tetszését. Az ott szereplő akvarellek, linómetszetek a művész alkotói világának újabb, derűs korszakának előhírnökei.

AZ ELSŐ NYÍREGYHÁZI FAMETSZŐ NEMZETKÖZI MŰVÉSZTELEP résztvevőinek kiállítását augusztusban Sóstón, szeptemberben a Nyíregyházi Galériában láthatta a közönség. A meghívásos művésztelepen készült fametszetek mellett az alkotók néhány korábbi művét is kiállították.

A rendezőség "fejedelmi" ellátást biztosított a résztvevők számára. A 35,6 Celsius fokos rekord hőség idején a Sóstó vize jelentett számukra felüdülést. Közben meglátogatták a Skanzent, az ország legnagyobb szabadtéri néprajzi múzeumát, körbevitték őket a vidéken, így megcsodálhatták Tákost, Csarodát, Nyírbátort. Nagyon jó hangulatú, egyívású baráti társaság jött össze ez alkalommal Nyíregyházán. A résztvevők voltak: *Antall István*, *Gyulai Líviusz*, *Horváth Hermina* (Belgium), *Pató Károly*, *Szepessy Béla*, *Vén Zoltán* és *Antoon Vermeulen* (ugyancsak Belgiumból). Értesülésünk szerint jövőre hasonló találkozót szerveznek, ezúttal a rézkarccal kiegészítve.

LAPSZEMLE

Szigeti István,
tusrajz, P1

A hollandiai BOEKMERK 16. számában Luc van den Briele közöl beszámolót az első nemzetközi CGD-pályázatról. A számítógéppel készült ex librisek említett versenyén főként hölgy-művészek vettek részt, akiknek csoportképét a szerző társaságában a lap is közli. Egy további, 13 illusztrációt tartalmazó cikkük összefoglalja a halál-motívumokat (koponya, csontváz) ábrázoló kisgrafikákat. Közülük az egyik, "ismeretlen alkotó" megjegyzéssel bemutatott lap a magyar Szigethy István (1891-1966) alkotása, ahogyan azt a jobb felső sarokban látható szignatura is bizonyítja.

H. Ott, X2

T. Szumarski, X2

H. Huffert, X2

A számítógépes kisgrafika kezd divatba jönni. Ezt jelzi a BOEKMERK 17. számának mellékleteként megjelent közlemény is. A Sint-Niklaasban működő Exlibriscentrum ugyanis 2006-ra is kiírta a második nemzetközi exlibris-pályázatot, melynek díjkiosztása Nyonban, a svájci kongresszus alkalmával lesz. *Beadási határidő: 2005. december 1.* Cím: Intrenationaal Exlibriscentrum, Zwijgershoek 14. B-9100 Sint-Niklaas, Belgium.

A tematikus ex librisekről szóló írások sorában ezúttal a régi házakat ábrázoló könyvjegyeket veszi számba a lap egyik cikke. A bemutatott 18 ilyen témájú kisgrafika között hazai alkotóé nem szerepel.

*

Az EXLIBRISWERWLD 2005/1. száma számunkra érdekes írást nem tartalmaz. A mellékletként érkezett antikváriumi árjegyzék 200-nál több művész nevét tartalmazza, köztük 3 magyarét is: *Kopasz Márta, Tóth Tibor* és *Várkonyi Károly* egyenként 10-15 darabos exlibris-kollekcióját alkotónként 9 euróért kínálják.

*

A lap következő, 2005/2. száma 14 olyan könyvjegyet mutat be, melyeket neves exlibris-művészek készítettek ugyancsak kisgrafikákat alkotó kollégáik részére, szép példáját adva a művészek között nem mindig tapasztalható együttműködésnek, önzetlenségnek.

*

A MAGYAR NEMZET június 30-i számában *Pósa Zoltán* tollából tekintélyes terjedelmű méltatást közöl lapunk egyik szerkesztőjéről *Király Zoltán* költő-íróról. A bolgár irodalom egyik legjelentősebb hazai műfordítója hat éven át volt a Szófia Magyar Intézet igazgatója. Korábban az 56-os magyar forradalmat az ózdi járás művészeti előadójaként élte meg. Itteni tevékenységéért halálra ítélték, melynek végrehajtásától egy véletlen találkozás mentette meg. A segédmunkás-segédkönyvtáros sorsának jobbra fordulását *Nagy László* barátságának köszönheti, ő indította el őt a műfordítói pályán. 1989-ben nevezték ki az említett szófiai intézmény vezetőjévé. Értékes tevékenységéért több magas szintű kitüntetésben részesült. Nem említi a cikk *Király Zoltán* nagy vonzalmát a kisgrafika iránt. Egyesületünk lapjának szerkesztésében és e műfaj alkotóművészeinek érdekében végzett munkássága ugyancsak említést és elismerést érdemel. Gratulálunk!

A SELCEXPRESS c. lap 60. száma a címlapon közli *Bálint Ferenc* itt is bemutatott kisgrafikáját. A Nürnberg egyik műemlék-épületét ábrázoló ex libris egy svájci hölgy részére készült.

Bálint Ferenc,
rézkarc, C3, C5

Igen érdekes cikket írt *Monique Stauffer* a Szent Kristófot ábrázoló könyvjegyekről. A 6 illusztrációt is tartalmazó írás elmondja, hogy 250-ben a rómaiak keze által mártírhálalt szenvedett szentet eleinte a hirtelen halál elleni védőszentként tisztelték. Később az életet bárholonnan fenyegető veszély elhárítójának is tekintették, ezért szerepel annyi helyen a templom külső falán. Idővel az utasok védőszentje is lett: napjainkban sok autós kocsiját "védelmezi" az őt ábrázoló kis fémplakett. A bot, melyre Krisztust vállán vive támaszkodik, később a monda szerint gyökeret eresztett. Így a kertészek is védőszentjüknek tekintik.

A Schillert ábrázoló ex librisekből 7-et közöl a svájci gyűjtők lapja. Köztük az egyik *Bánsági András* linómetszete.

Az 1943-ban született és Erfurt-ban élő *Olaf Gropp* ex libris művészetét mutatja be a *MITTEILUNGEN DER D.E.G.* 2005/2. számának gazdagon illusztrált cikke. A tehetséges művész mélynyomású lapjainak száma megközelíti a 100-at. Jellemző vonása műveinek, hogy azokon előszeretettel alkalmazza a nagy német előd, Dürer képeinek elemeit.

A *L'EX-LIBRIS FRANÇAIS* 235. számának teljes terjedelmét *Pierre-René Barande* (1892-1976) fametsző munkásságának szenteli olyképpen, hogy teljes életművét, 227 alkotását fekete-fehér és színes képben is közli.

A nagyon elegáns külsővel megjelenő *L'EX LIBRIS ITALIANO* 10. évfolyamának 3. száma az európai lapok bőséges szemlélését közli mintegy 5 oldalon keresztül. Lapunkat múlt évi 2. számával kapcsolatban említi az ott Pencso Kulekovról megjelent cikkünket. Részletesen ismerteti az írás tartalmát, sőt a művész egy lapját reprodukálja is.

*Divéky József,
fametszet, X2*

Az olasz lap következő számának (11. évf. 1. sz.) könyvszemlájében az osztrák egyesület által tavaly kiadott "A száz éves osztrák exlibris" c. kötetet ismerteti. Ennek során kifogásolja, hogy Divéky József az osztrák művészek között szerepel. A művész ugyanis a magyarországi Farnoson született 1887-ben és Sopronban hunyt el 1951-ben.

Az *OBVESTILA* 163. számában köszöntik a legidősebb szlovén gyűjtőt: Joze Pohar 100 éves és aktívan részt vesz az egyesület életében.

A *MITTEILUNGEN DER D.E.G.* című német lap 2005/2. számában ismerteti Oriol Divi bencés szerzetes most megjelent alkotásjegyzékét. A Montserrat kolostorában élő pap, aki egyben hírneves grafikus is, 1958 óta 500-nál több könyvjegyet alkotott. A munkásságáról szóló, 185 oldalas, selyembe kötött könyv 5 eredeti művét is közli. Az angol és olasz nyelvű ismertető szöveg mellett még katalán nyelvű CD is szolgálja jobb megismerését. A lapból tudtuk meg, hogy a német egyesület 424 tagot számlál. A lap mellékleteként megkaptuk a tagok névsorát, címjegyzékét és cserelistájukat. A lapban egyébként három "Tauschzettel" mintája is látható. A

több nyelvű levél-úrlap az exlibris-csereanyag kísérlőirataként használható fel, így olvasóink figyelmébe is ajánljuk. Egy hirdetésük azt közli, hogy Klaus Witte hat kötetre tervezett Monogram- és életrajzi lexikonának négy kötete már megjelent. Az első három kötet ára darabonként 28 Euro, a negyediké: 38 Euro.

Először érkezett hozzánk Hong Kong-ból ex libris-kiadvány. A piros, fehér és szürke színben nyomott *THE HONG KONG EXLIBRIS ASSOCIATION NEWSLETTER* 2005 című, 12 oldalas kiadványból értesültünk egyesületük eddigi életéről. Egy írásuk szerint amíg a jelenleg 2000 tagot számláló Japánban már a 18. század óta folyik exlibris-gyűjtés, Kínában ez csak az 1930-as években kezdődött. Az oka ennek az volt, hogy az utóbbi országban a könyvek tulajdonosának nevét bélyegzővel tüntették fel.

Az első ex librist itt 1984-ben készítette el egy könyvkiadó abból a célból, hogy azzal részt vegyen a Sanghainban rendezett könyvkiállításon. Ugyanez a kiadó később negyvenedik működési évfordulóját 12 ex librisrel tette emlékeztetéssé. Exlibris-egyesületüket 1989-ben John Yu úr alapította. 2004-ben már 15 éves évfordulójukat ünnepelték meg Hong Kong üzleti negyedében megrendezett kiállításukkal. Az itteni gyűjtők rendszeresen részt vesznek a FISAE kongresszusain, amióta Hong Kong e nemzetközi szervezet tagja lett. Jelenlegi elnökük David Hui úr, aki 20 évvel ezelőtt kezdett el gyűjteni. Az egyesület napjainkig több pompás kötetet jelentetett meg, ezek képét a kiadvány két utolsó oldalán közli. Mindegyikük, mint maga az újság is, kínai nyelven íródott. A lap tartalmának megismerését az angol nyelvű részüme segíti elő.

Karancsi Sándor, linometszet, X3

KÖNYVESPOLC

TANULMÁNYKÖTET VÉN ZOLTÁN MŰVÉSZETÉRŐL

Korábbi években egy-egy művész életművéről a meglehetősen ritka alkalmat jelentő retrospektív (visszatekintő) kiállításán kaphatott képet a közönség. Napjainkban az alkotókról ennél sokkal maradandóbb tájékoztatást adnak azok a gazdagon illusztrált kötetek, melyek egyre nagyobb számban, egyre igényesebb kivitelben kerülnek a könyvesboltokba. Elég itt a Körmendi galéria pompás művész-sorozatára utalni, de számos magán-kiadás is emléket állít (még életében!) képzőművészetünk egyre több kiválóságának.

Vén Zoltán művészetének sok lelkes híve számára élményt jelentett az elmúlt tél folyamán megjelent, 86 oldalas, kemény kötésű kötet, melyben a művész egyre sokasodó alkotásairól négy szakember mondja el véleményét, az életmű jelentős részét bemutató, pompás illusztrációk kíséretében.

Az első tanulmányt a nemrég elhunyt kiváló tudós, *dr. Mezei Ottó* neve fémjelzi. Írása címének humoros hangja: "Az ex libris ha megnövekszik" utal arra, hogy itt nagyon derűs alkotásokról lesz szó. A szerző sorra veszi az életmű számos, közkedvelté vált darabját, melyeken alkotójuk "szkeptikus világszemléletének, tekintélytisztelőtől mellőző attitűdjének, tabu témákat nem ismerő szókimondó nyíltságának hiteles tanúbizonyságai". Gondolatait olvasva csak egyetérteni lehet Mezei megállapításaival, melyek között a művész érdeméért említi, hogy megújította az ex libris hagyományos formáját.

Szakolczay Lajos írása a művész nagyobb formákra váltó, a rézmetszet és rézkarc, valamint a litográfia kifejező erejét megmutató alkotásokról szól. Ezekről a lapokról jegyzi meg a szerző, hogy "szinte mindegyiken költészetté emelkedik az emberi férfi és női test". Az itt-ott fellelhető vaskosság, erotika említésekor a szerző az öröm, a báj, a megbocsátó gesztus holdudvarát véli felfedezni.

Fehér Béla tizenegy kisebb fejezetre tagolt írásának egyikében arra hoz fel példákat, mennyiben lényege Vén Zoltánnak a "leselkedés". Ez vezeti metszőszerszámain, amikor az élet "intim" jeleneteit, groteszknek is nevezhető helyzetét megörökíti. Egy másik helyen megállapítja, hogy a mester vonzódik a kapukhoz. Példákkal illusztrálja az életműben nem kis számban található, szebbnél szebb kapu-ábrázolásokat.

(Az illusztris szerzők közül Fehér Béla neve először szerepel lapunkban, ezért az Olvasók tájékoztatására elmondjuk, hogy ő a szerkesztője a Magyar Nemzet kulturális mellékletének. Tucatnyi könyv szerzője. Sokan tekintik őt a magyar groteszk atyamesterének.)

Wehner Tibor cikkében napjaink egyre jobban elburjánzó jelenségére utal. Szerinte a honi grafikai kiállításokon egyre nagyobb számban jelennek meg olyan alkotások, melyek "nélkülözik a kézművesség és a személyiség varázsát". Ezekkel a kétes értékű "vegyes technikákkal" szemben Vén Zoltánt a természetelvű megjelenítés, a hagyományos leképezés művészi módszerének következetes képviselőjének tartja. Témaválasztásában sem jellemzi őt a mindenáron való újatmondás igénye. Ezért fordul előszeretettel a múlt képzőművészeti alkotásaihoz. Lapjain általában ismert, sőt emblematicusá vált műveket idéz fel, ezeken azonban a tartalom átalakul, sokszor az ellentétbe fordul. Elég itt a

Bernini "Szent Teréz látomása" c. szoborkompozícióját felhasználó ex librisére utalni.

A magyar szövegrészt a teljes anyag német nyelvű fordítása követi, így Vén Zoltán egyedülálló munkássága a kulturális világ egész területén megismerhetővé válik. Hála illeti ezért a kötet megjelenését biztosító holland hölgyet, *Gon Lansent* aki férjével együtt lelkes barátja a művész alkotásainak, ami egyben kultúránk támogatását is jelenti. Hogy miért, erre a kérdésre maga Vén Zoltán adott választ egy hírlap-interjúban: "Talán azért, mert találtak valamit a munkásságomban, amit más grafikusokéban nem leltek meg."

A könyv megvásárolható a Budapest, IX. ker. Ráday u 27. alatti Ráday könyvesházban.

Soós Imre

PÁLYÁZAT

A BODIO LOMNAGO-I KÖNYVTÁR 3. NEMZETKÖZI EX LIBRIS PÁLYÁZATA

A Bodio Lomnago (VA) olasz város tanácsa az Olasz Exlibris Szövetséggel karöltve meghirdeti a 3. Nemzetközi Exlibris pályázatot 2006-2007. évre. Ennek témája az *Opera és a melódrama*. Az esemény össze lesz kötve Mozart születésének 2006.-ban esedékes 250. évfordulójával.

A pályázat feltételei:

A pályázaton minden művész részt vehet, részvételi díj nincs.

Minden résztvevőtől a katalógusban való közlés végett a következő adatokat kérjük:

Vezetéknév, keresztnév, születési hely és idő.

Rövid életrajz az iskolai végzettségről, kiállításokról, elnyert pályadíjakról, főbb munkásságról (max. 150 szó).

Csak a hagyományos technikákkal (rézkarc, fametszet, litográfia) készült alkotásokat fogadja el a szervezőség. Más technikákkal készült munkák megemlékezésre kerülnek a katalógusban, "nem pályamű" megjegyzéssel és nem kaphatnak díjazást.

Az ex librisrel szembeni követelmények:

Meg kell jelenítenie a pályázat témáját: opera és melódrama.

A5 (148x210mm) méretnél nem nagyobb papírra nyomva, az ábra mérete tetszőleges.

Más pályázaton nem szerepelhet és rajta kell lenni az ex libris feliratnak.

A lap hátán ceruzával fel kell tüntetni a művész nevét, címét, a mű készítésének időpontját, az ábra méretét, az alkalmazott technikát, az operának vagy melodramának címét és/vagy a zenemű szerzőjének nevét, mely a grafikát ihlette.

Minden művész max. 5 alkotással szerepelhet, és legkevesebb 4 aláírt példányt kell beküldeni. Ebből 3 példány a Könyvtár, 1 példány az Olasz Exlibris Szövetségé lesz, melyeket szabadon felhasználhatnak.

Minden pályázó művész tartozik készíteni legalább egy munkát 2006-ban, a következő szöveggel: *EX LIBRIS BIBLIOTECA BODIO LOMNAGO 2006*. Csak a fenti feltételeknek megfelelő munkák díjazhatók. Mindemellett 2006 előtt készített, de a pályázat témájának megfelelő ex librisek, "nem pályamű" megjegyzéssel a katalógusba felvételre kerülnek, ha rajta van a tulajdonos neve, de legalább

az ex libris felirat.

A Bodio Lomnago városi tanács 3 pályadíjat tűzött ki, 1000euro, 700 euro és 500euro értékben. "Vásárlási ár" megjelöléssel lehetnek olyan munkák, melyeken csak az ex libris szó szerepel, tulajdonos megjelölése nélkül. Lehetséges vásárlók a művésszel közvetlenül tárgyalhatnak.

A zsüri határozata után, a kiválasztott művek megjelennek a katalógusban, és kiállításra kerülnek a Bodio Lomnago-i könyvtár kiállítótermében, 2007 tavaszán. A megnyitó ünnepségen kerül átadásra a díjazás is.

A zsüri a Városi Tanács képviselőjéből, két művészből és az Olasz Exlibris Szövetség két tapasztalt gyűjtőjéből fog állni.

A pályamunkák vagy közvetlenül a pályázat helyén átadhatók, vagy postai úton 2006. szeptember 30.-ig a következő címre küldendők:

Comune di Bodio Lomnago, Piazza don Cesare Ossola, 2 21020 Bodio Lomnago (VA) Olaszország.

A pályázaton való részvétel a fenti szabályok elismerését is jelenti.

További információk: demo@comune.bodio-lomnago.va.it
bodio-lomnago@bibliotechev.albessa.it

*

A XXXI. NYON-I KONGRESSZUS ALKALMÁBÓL RENDEZENDŐ KIÁLLÍTÁSRA PÁLYÁZAT

A Kongresszusi kiállításra pályázni lehet 2004. 01. 01. és 2006. 04. 30. között készült alkotásokkal. Beküldési határidő: 2006. ápr. 30. Minden technika megengedett, de xerox másolatok, rajzok nem. Két példányt kell küldeni, a szokásos megkötöttségek mellett. E pályázatra következő számunkban visszatérünk.

EGYESÜLETI HÍREK

A budapesti csoport az összejöveleiteit október, november, december hónapban a szokásos módon, minden hónap első szerdáján, délután 6 órakor tartja meg. Helye előreláthatólag a Fészek Klub. A decemberi összejövetelen Mikulás estét tartunk. 2006 év elején vezetőség választó közgyűlést fogunk tartani, mivel lejár a vezetőség 5 éves megbízatása. Időpontja valószínűleg 2006. január 28. szombat lesz. Már most kérünk mindenkit, vegyen részt ezen a fontos eseményen.

Palásthy Lajos titkár

RÉSUMÉ

L'article premier donne compte rendu sur la solennité de Zenta, organisée à l'occasion du 90ème anniversaire de *Károly Andruskó*. Pereillement dans cet article relate l'artiste son carrière artistique.

Nous publions l'article de *Mme Hilda Horváth* sur les ex libris hongrois de la première moitié du XXème siècle. Son étude fut publié dans le catalogue de l'exposition organisée à Miskolc sous le titre "Xylographie et linogravure hongroise 1890-1950". La matière de l'exposition de grand style fut prête par le Musée des Arts Décoratifs de Budapest.

Zoltán Király fait connaître l'oeuvre de *Tibor Moskal* âgé de 75 ans, à l'occasion de son exposition organisée à Békéscsaba.

Le XXXIème Congrès Internationale sera organisé à Nyon (Suisse) en août 2006. On lit le programme et ce qu'il faut savoir sur l'événement.

Mme Leila Lehtiranta publie un article sur la vie d'ex libris finnoise. Elle fait connaître les associations du pays, en premier lieu l'Exlibris Aboensis, dont le président est *M. Tauno Piironen*.

La Hongrie fête en 2005 le centième anniversaire de la naissance du poète *Attila József*. *Antal Arató* écrit sur l'exposition d'ex libris de Székesfehérvár, où étaient exposées des petites gravures représentant le poète et ses contemporaines.

Rubriques ultérieures: Nouvelles, Revue de presse, Bibliophilie

AUSZUG

Károly Andruskó ist 90 Jahre alt. Ein kurzer Bericht über die festliche Veranstaltung in Senta anlässlich des Jubiläums. Im zweiten Teil berichtet Andruskó über seinen Lebenslauf in einem schon früher und in einem neuerlich gegebenen Interview.

Hilda Horváth: *Der moderne ungarische Holz- und Linolschnitt 1890-1950*. Exlibris in Hälfte des XX. Jahrhunderts.

Eine gewaltige Ausstellung wurde in Miskolc in diesem Thema aus der graphischen Sammlung des Kunstgewerbemuseums veranstaltet, deren Grund dazu durch die Sammlung von Dr Rezső Soós gelegt wurde. Der Artikel macht die ungarischen Graphiker dieser Zeit, deren Werke und Stiltendenzen bekannt.

Die Ausstellung des 75 jährigen Graphikers Tibor Moskal in Békéscsaba. Es wurde eine Ausstellung in Békéscsaba veranstaltet, die das Lebenswerk auf dem Gebiet der Graphik innerhalb des Exlibris vorgestellt hat. Der Autor dieses Artikels zeigt die Charakteristik der Werke und bewertet sie.

Der XXXI. Internationale Exlibris Kongress wird in Nyon (Schweiz) im August 2006 veranstaltet. Die Programme und die nötigen Informationen sind dargelegt.

Leila Lehtiranta: *Das finnische Leben des Exlibris*. Die finnische Journalistin berichtet über die finnische Vereine der Exlibris Sammler, in erster Reihe über den Verein Exlibris Aboensis, durch ein Interview mit dem Präsident dessen, dem Herrn Tauno Piironen.

Antal Arató: *Der Dichter Attila József und seine Zeitgenossen* bzw die Illustrationen ihrer Werke wurde vorgestellt, worüber ein kurzer aber eingehender Bericht zu lesen ist.

SUMMARY

Károly Andruskó is 90 years of age! Brief account of the celebration of the anniversary held in Zenta. In the second part, Andruskó tells of his life in a two-part interview

Hilda Horváth: *Modern Hungarian woodcut and lino-cut art between 1890 and 1950*. Ex libris in the first half of the 20th century. A major exhibition in Miskolc of relevant graphical pieces owned by the Museum of Applied Arts, with the core consisting of the collection of Dr Rezső Soó. The article introduces the Hungarian graphic artists and their work, as well as the stylistic trends characteristic of this era.

The exhibition of Tibor Moskál (75) in Békéscsaba. In the exhibition, his life's work in graphics and Ex Libris was displayed. The author gives an account of the artist's works and puts them into context

Announcement of the programme of and useful information on the XXXI. International Exlibris Congress to take place in Nyon (Switzerland) in August 2006.

Leila Lehtiranta: *The Life of Ex Libris in Finland*. The Finnish journalist reports on exlibris collecting associations in Finland, especially the Exlibris Aboensis Association. She presents an interview with the chairman of the association, Mr Tauno Piironen

Antal Arató: *Attila József and his contemporaries in small graphics*. An exhibition was organised with this title in Székesfehérvár. Small graphical works of the great Hungarian poet and his contemporaries as well as illustrations to their work were exhibited on this occasion. The Reader is offered a brief but detailed account of the exhibition.

Ürmös Péter, linometszet, X3

Oriol M. Divi, fametszet X2

Csiby Mihály, linometszet, X3